

П27 **ПЕРЕСТУПИ** : антологія сучасної прози. — Київ:
Пабулум, 2024. — 268 с.

ISBN 978-617-8325-04-6

Litosvita — це школа творчого та професійного письма. Уже 11 років ми допомагаємо людям різних професій розвивати творчі навички, знаходити однодумців і натхнення.

До антології сучасної прози «Переступи» увійшли тексти 20 авторів — випускників Litosvita, які пройшли конкурсний відбір від журі (Ростислав Семків, Ганна Улюра і Богдана Романцова).

Література любить зухвалих і непокірних, вона їх собі виколихує: пише закони заради тих, хто уміє їх порушувати.

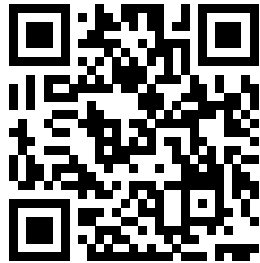
Оце і зветься *переступами*, винесеними в заголовок антології.

Момент, коли долаєш межі системи, орієнтуєшся на свій вибір і свободу волі, ухвалюєш тут і зараз те рішення, якого не можеш уникнути і не можеш не зреалізувати. Трансгресувати — це не просто перейти межу, а й зробити здатним до переходу те, що здавалося непроникним.

ЗМІСТ

<i>Сотник Яна</i>	Мелодія ля-мінор	4
<i>Рудєва Лідія</i>	Дідова	18
<i>Буданов Роман</i>	Талісман	30
<i>Городецька Ганна</i>	Дороженька	46
<i>Матюша Павло</i>	Дослідження ґрунту для початківців	52
<i>Смолярова Міла</i>	Кімната покарань	64
<i>Дуленко Віталій</i>	Кронід	78
<i>Наконецька Таїсія</i>	Хлопчик збирає мушлі	86
<i>Бо Мири</i>	Просто vanitas	100
<i>Сівченко Марійка</i>	Паспорт	116
<i>Манченко Марина</i>	У гості до відлюдника	126
<i>Філяс Лідія</i>	Про що пліткують у сусідній сухляді	134
<i>Рафальський Сергій</i>	Постріл	146
<i>Саніна Теа</i>	Напад	166
<i>Пузік Валерій</i>	Костя	180
<i>Кулик-Вільямс Ліна</i>	Тато-жук	194
<i>Ложка Марія</i>	Спи солодко	202
<i>Голубовський Роман</i>	Чоловік, який впав з верхньої полиці	222
<i>Михальчук Дарина</i>	Жінка, яку вбили риби	234
<i>Богданова Анна</i>	Нурікабе	242
<i>Післямова</i>		257
<i>Після післямови</i>		265

ЯНА СОТНИК



Письменниця, перекладачка-синхроністка. Пише казки для дітей та оповідання для дорослих, перекладає книжки. Лауреатка III премії конкурсу видавництва «Смолоскип» 2020 року за збірку оповідань «Ябанджи».

Щодня Міла поспішає на роботу. Поспішає, бо запізнюється. Щоразу збирається вийти раніше, та оті вирішальні п'ять хвилин усе одно губляться десь у вирі ранкових справ. Хоча які там справи? Нашвидкуруч прийняти душ, випити на бігу чорного чаю з цукром, бо поспідати ніколи не встигає, далі зачіска, якийсь там макіяж, вирішити, що б його сьогодні одягти, перед виходом з'ясувати, що з вихідних усе спаковано в сумку, яка до того, у що на решті вдяглася, вже не пасує, почати перепакувувати все до іншої — гаманець, паспорт, перепустка, паперові хусточки, заспокійливе, пігулки від голови (голова останнім часом болить дедалі частіше). Перевірити світло й воду, і праску, хоч її, здається, і не вмикала. Уже взутою побігти шукати мобільник, якого ніде нема, знайти нарешті на дзеркалі в коридорі. Отак десь ті п'ять хвилин і з'їдаються щодня, хоч і встає Міла вчасно.

Метро щоранку зустрічає розчухнутою сірою пащею підземного переходу. Мілі завжди стає незатишно, коли вона опиняється затиснутою у потоці таких само, як вона,

поспішальників, що рухається зі сталою швидкістю, і не обженеш нікого, ні вбік не ступиш, бо попід стінами вже порозкладалися на ятках торговці. «Отрута від шкідників! Миші, щурі, блохи, таргани, мурахи!» — меланхолійно й монотонно вигукує жіночка біля однієї з розкладок в кінці переходу. «Мурахи, мурахи чим завинили?» — встигає подумати Міла, озирнувшись на жіночку. Та сама схожа на щура, що перебуває під загрозою винищення, — такий у її худого гострого обличчя сумний і приречений вигляд.

Уже перед скляними дверима Міла чує звук потяга, що підходить на платформу, якраз із того боку, як їхати в центр. Біжить до турнікетів, шпортаючись у пальті, дістає картку, проскакує, стрімголов збігає сходами. «Обережно, двері зачиняються...» І вона таки встигає втиснутися з розбігу між гумовими стулками, перш ніж ті грюкають у неї за спиною. Потяг пірнає у чорноту тунелю, тоді Міла розвертається обличчям до дверей і дивиться на своє відображення. Жовте світло вагона вихоплює мішки під заспаними очима, виопуклює щоки, висвітлює кілька ще не глибоких, проте вже помітних горизонтальних зморщок на лобі. Міла зітхає.

На наступній станції людей прибуває, і доводиться зсунутися вглиб вагону. Якийсь мужчина стає обличчям до Міли, просто впритул, рукою при цьому хапається за поручень у неї за спиною. Він майже такого ж зросту, стоїть очі в очі, рот в рот, дихає. За поручень тримається міцно, з упевненістю і незворушним спокоєм. Стає спекотно, але навіть розстібнутися не вийде, бо чоловік саме підпирає гудзики її пальта своїм черевом. «Дожити до “Хрещатики”...» — думає Міла, відвертаючи обличчя вбік.

На «Хрещатику» повторюється одна й та сама історія. «Довгий чи короткий? Довгий чи короткий?» — крутить Міла головою. Все одно ніколи не вгадаєш. А натовп уже напірає ззаду і несе до бічних сходів. Довгий! Так завжди, коли поспішаєш. І вона приречено рушає довгим переходом. Але справа не тільки в часі. Щойно повертаєш зі сходів — опиняєшся в тулубі тунелю, кінця якому не видно, бо вихід з нього аж за рогом. Стеля тут нависає низько, і, коли ідеш, здається, що простір навколо тебе стискається з кожним кроком. Мілі тут завжди темніше в очах і бракне повітря, й вона намагається якнайшвидше проскочити цей довгий, нескінченний перехід.

Уже майже в кінці, там, де мармуровий цоколь виступає вперед, утворюючи закапелок біля стіни, стоїть скрипалька. Мала ще зовсім, років п'ятнадцяти. Міла вихоплює її боковим зором, пробігаючи повз, повертає голову, придивляється. У дівчинки пряме світле волосся до плечей і тонке серйозне обличчя. На ній — короткий темний сарафан із широкими бретелями, що підкреслює її худорлявість. І він, і біла блуза з круглим коміром та розкльошеними манжетами мають такий вигляд, наче їх дістали з бабусиної антресолі. Образ довершують круглоносі відкриті черевички з ремінцями через щиколотки. Серед натовпу закутаних у куртки й пальта людей скрипалька виглядає як екзотична квітка. Кавалок спогадів підкочує до горла, і Міла глитає, ніби хоче проковтнути їх назад.

Посунувши розкритий футляр, у якому вже лежить трохи купюр, ближче до стіни, щоб не чіпляли перехожі, скрипалька повертається на позицію, прилаштовує скрипку на плече, затискає підборіддям, заносить смичок над струнами. Міла зіщулюється в передчутті про-

Кожна система передбачає умови, за яких її кордони можна перетнути. Часом навіть суб'єкта передбачає, що здатен зробити границі процесів у системі прозорими. Будь-яка система прогнозує ситуацію, у якій зголоситься той, хто її спроможний... ні, не зруйнувати (бо відкриті системи мають силу відновлюватися), але радикально трансформувати. Згрубша, в кожній Матриці закодований міф про Обраного. Зокрема, література — одна з відкритих систем, усе сказане стосується її безпосередньо. Література любить зухвалих і непокірних, вона їх собі виколихує: пише закони заради тих, хто уміє їх порушувати.

Оце і зветься переступами, винесеними в заголовок збірника.

Момент, коли долаєш границі системи, орієнтуючись на свій вибір і свободу волі, ухвалюючи тут і зараз те рішення, якого не можеш уникнути і не можеш не зреалізувати. Трансгресувати — значить не просто перейти межу, а й зробити здатним до переходу те, що наразі здавалося (тобі, от саме тобі і просто зараз здавалося) непроникним.

Зайти в метро і вийти в потойбіччя, з якого тебе за руку мусить вивести та, що рятує(ться) втечею з війни в мирну країну, відому колись своєю войовничістю.

Обговорювати в чужій країні чужою мовою подорож до відлюдника, який володіє знаннями, що виникають до мови і всупереч мові.

Чоловік уві сні падає з верхньої полиці в потязі, і йому відкривається, що у світі діє впливова таємна група (і відповідна теорія змови, варто сподіватися) — спільнота тих, хто падає з полиць.

Припинити терпіти фізичне зло, яке тобі спричиняють — питуший чоловік, малолітній хуліган, безумна матуся, божевільний сусід, — і дати здачі (головне — удар розрахувати, щоби і самому на зло не обернутися) або піти-втекти-розчинитися, перетворитися на корм для риб.

Дрібничка дитячого спогаду — бавилися з разом із жуками — тепер визначає двох людей, і один з них мертвий: банальний досвід стає способом ушанувати померлих, досвідом містичним, а от дитинство раптом закінчується.

Бабусині торбинки й вареники, цілком собі матеріальні, по смерті жінки стають символами, які наповнюють картини онуки. Це вже навіть не меморія, не збереження пам'яті про померлих, це суто спадковість: те, що для наших предків було предметом, для нас є уже чистим знаком. Світ втрачає предметність.

А за таких умов може заговорити навіть сорочка, що сушиться на балконі. І виявиться: вона одна тільки й знатиме всю правду про ваше життя, якщо ви самі про себе говорити так і не навчитеся. Ваше існування і неіснування засвідчить стара одежина. Геппі-енд?

Це лише кілька сюжетів з цієї книжки. Але ви вже це бачите, правда?

Кожне оповідання книжки — про мить, коли щось цілісне перестає таким бути і людина (ширше — суб'єкт) усвідомлює, що може вийти за межу. За межу двох світів, наприклад. За межу уявного і реального, скажімо.

Кожний твір цієї книжки — про переступ, про умови, в яких оприявнюються границі між світами.

Буквально перетинають кордони герої Таїсії Наконечної, Марини Манченко, Марійки Сівченко (будемо сподіватися, той бідака таки зможе кордон перейти). Інша країна, інша мова стає способом чітко усвідомити, що таке «своє» і «чуже». Навіть той паспорт, який шукають в оповідці Марійки Сівченко, — про недовіру, що його переживаємо в чужому просторі: документ нам треба тоді, коли ніхто на слово не повірить. Коли ти серед своїх, то документом стають і зібрані дитиною мушлі.

Раптом усвідомлюють, що знайома банальна тривіальна повсякденна реальність — не єдина реальність, у якій можна існувати, раптом нахабно вторгається світ, що існує за іншими принципами — міфу, а не історії. І з цим тепер жити героям Мири Бо, Марії Ложки, Дарини Михальчук, Романа Голубовського, Анни Богданової. З тамтих світів у ці історії приходять візитери. І це раніше гості з потойбіччя нам приносили звістку про вічне життя і вічні страждання, зараз вони можуть запропонувати вступити в химерну профспілку чи дати замовлення на перевіз вантажу. Мефістофелі здрібніли, але торги за душу все ще актуальні.

А от тут усе начебто дуже очевидно: в ролі візитера з іншого виміру постає сам герой, він роздвоюється у нас на очах на свою нову і попередню версію. До дорослого приходить він-же-дитина і потай шепоче щось конче важливе про дорослішання (не буквально, звісно). Дорослішають герої Яни Сотник, Романа Буданова, Лідії Рудевої. І виявляється раптом: дорослішання — це коли між тобою і смертю більше